

M. Vlasenko, lecturer,
Oles Honchar Dnipropetrovsk National University, Dnipropetrovsk

DEVELOPMENT OF THE BANK-ORIENTED FINANCIAL SYSTEM IN UKRAINE

The existing financial system models have been overviewed, development factors of the bank-oriented financial system in Ukraine have been analysed and the peculiarities of Ukrainian financial market development at the moment have been defined in the article.

Keywords: financial system model, banking system, stock market, investment funds.

УДК: 336.14

А. Дишлева, асп.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

БАЛАНСУВАННЯ БЮДЖЕТУ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКРИЗОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Досліджено зарубіжний досвід балансування бюджету в умовах кризи. Проаналізовано наукові підходи до забезпечення бюджетної збалансованості. Надано пропозиції стосовно реалізації антикризових заходів бюджетно-податкової політики в Україні.

Ключові слова: дефіцит бюджету, антикризові заходи бюджетно-податкової політики, консолідація бюджетів, антикризова бюджетно-податкова політика у короткостроковому періоді, антикризова бюджетно-податкова політика у довгостроковому періоді.

Постановка проблеми. Незважаючи на деяке покращення макроекономічних показників після одного з найбільших економічних потрясінь за останнє століття, бюджетні перспективи усіх, без виключення країн, залишають бажати кращого. Ситуація ускладнюється ще й тим, що досить високими є ризики розгортання другої хвилі світової економічної кризи. Як не прикро, але більшість країн виявилися не готовими не тільки попередити настання кризи, але й вчасно вжити відповідні антикризові заходи. Недостатньо вивченим залишається питання щодо попередження подібних криз у майбутньому. Все це ставить перед економістами завдання провести значний обсяг роботи у напрямку розробки антикризової економічної стратегії держави та, зокрема, бюджетно-податкової політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід зазначити, що природа виникнення та періодичність кризових явищ завжди привертала увагу багатьох вчених. Дослідження теорії економічних криз та циклів знаходимо у працях К. Жугляра, Дж. Кітчана, В. Крама, Й. Шумпетера, Ч. Кіндлербертера, Г. Мінські, Дж. Кейнса, М. Фрідмена, Р. Харрода, Е. Домара, Е. Хансена, П. Самуельсона, Дж. Хікса, А. Шварца, Дж. Стігліца, М. Кондратьєва, М. Туган-Барановського, та ін. Теоретичні аспекти проблем балансування бюджету та управління бюджетним дефіцитом присвячено праці Дж. Б'юкенена, А. Вагнера, Дж. Кейнса, Р. Масгрейва, П. Семюелсона, Дж. Стігліца, В. Танзі, М. Фрідмена та ін.

Розробці теоретико-методологічних засад та практичних аспектів реалізації бюджетної політики значну увагу приділили такі вітчизняні вчені: М. Азаров, В. Базилевич, О. Василик, Т. Вахненко, В. Геєць, Л. Лисяк, І. Луніна, І. Лютий, Ц. Огонь, В. Опарін, К. Павлюк, Ю. Пасічник, О. Романенко, В. Тропіна, В. Федосов, С. Юрій та ін. Сьогоднішні реалії знову зосереджують увагу вчених на пошуку шляхів подолання кризи та попередження кризових явищ у майбутньому, серед український науковців варто відзначити публікації О.І. Барановського, В.М. Геєця, Ф.О. Ярошенка, Т. Вахненко, Ю.В. Полунєєва та ін.

Формулювання невирішених раніше частин загальної проблеми. Проблема термінового прийняття антикризових заходів бюджетного стимулювання, що постала перед більшістю країн світу під час розгортання світової кризи у 2008 році, а також потреба у бюджетній консолідації в умовах різкого зростання державних боргів та загроза розгортання другої хвилі глобальної кризи обумовлюють

необхідність розробки дієвої антикризової бюджетно-податкової політики як у короткостроковому періоді, так і на довгострокову перспективу. Досить неоднозначними сьогодні є антикризові заходи бюджетно-податкової політики країн, з приводу яких тривають запеклі дискусії серед провідних економістів світу. Суперечливими залишаються питання щодо необхідності бюджетної консолідації та її термінів, заходів бюджетно-податкового стимулювання економіки, максимальних розмірів бюджетних дефіцитів та проблеми зростання боргів.

Метою статті є визначення сутності, переваг та недоліків дефіциту бюджету, як інструменту бюджетного регулювання; виявлення проблем, що виникають при балансуванні бюджету у сучасних економічних умовах, аналіз причин їх виникнення для знаходження можливих шляхів вирішення у контексті реалізації антикризової політики держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. У процесі еволюції економічної думки погляди щодо збалансованості бюджету та доцільності зведення державного бюджету з дефіцитом кардинально змінювалися. Представники класичної економічної теорії вважали, що дефіцит державного бюджету є результатом марнотратності уряду, серйозною перешкодою розвитку економіки, причиною зростання державних боргів та інфляції. Зокрема, А. Сміт вважав, що "єдиним хорошим бюджетом є збалансований бюджет" [1, С.387].

Кейнсіанці ж мали кардинально протилежні погляди щодо доцільності зведення бюджету із дефіцитом. Дж. М. Кейнс довів необхідність втручання держави в економічні процеси з метою пожевлення економічної кон'юнктури у кризові періоди через проведення активної бюджетної політики, наполягав на необхідності збільшення видатків для стимулювання економіки, що означало збільшення бюджетного дефіциту [2, С.288]. На його думку "парадокс ощадливості" полягає у тому, що в умовах економічного спаду відмова державного сектору від нових запозичень (тобто скорочення дефіциту бюджету) призведе не до послаблення, а до поглиблення рецесії. Для виходу із рецесії важливим є не кількість наявних коштів, а їх витрачання [3, С.78].

Представники некейнсіанства (Е. Хансен, Дж. Хікс, Р. Харрод, П. Семюелсон) вважали, що наявність бюджетного дефіциту у періоди спаду ділової активності або бюджетного надлишку, внаслідок зростання приватних інвестицій, є результатом проведення активної (дискреційної) політики держави, спрямованої на зміну

розміру податків та державних видатків на різних стадіях економічного циклу.

На думку представників неокласичної теорії та неолібералізму (Том Сарджент, Роберт Льюкас) одним із важливіших завдань держави є забезпечення збалансованості державного бюджету. Вони ставили під сумнів ефективність державної політики та вважали, що реакція приватних ринків та окремих осіб (завдяки раціональному прогнозуванню) на діяльність держави нейтралізує ефект від цієї діяльності [4, С.807].

Такі переконання підтримують і представники теорії суспільних товарів і послуг (Дж. Б'юкенен, Р. Вагнер) та вважають, що спроби держави стабілізувати економіку на ділі збільшують її коливання. На їх думку держава не повинна використовувати дискретних механізмів, а спершу необхідно набір правил, які давали б можливість прогнозування ефективності економіки для регулювання норм податків, державних затрат та інших фінансових змінних [4, С.810].

На противагу таким переконанням, Р.А. Масгрейв піддавав сумніву твердження про те, що головною метою бюджетної політики є досягнення збалансованості бюджету, після чого його необхідно залишити у спокої, покладаючись на вбудовані стабілізатори. Незважаючи на те, що дискреційні зміни монетарної політики можуть бути реалізовані швидше, ніж зміни податкових ставок та рівня витрат, період часу між прийняттям політичного рішення та його результативністю може бути набагато довшим. Крім того, на його думку, більш довгостроковий вплив у довгостроковому зростанні для цих двох підходів буде різним. Тому політика стабілізації не може здійснюватися без використання фіскальних заходів, особливо в умовах значних економічних коливань [5, С.613].

Глобальна фінансово-економічна криза 2008 – 2009 рр. стала найгострішою за останні десятиліття та вперше після Великої Депресії призвела до синхронного падіння усієї світової економіки. Фінансова криза, що зародилася в США, швидко поширилася на фінансові системи та економіки інших країн.

Аналізуючи розвиток фінансового ринку в сучасних умовах, В.Д. Базилевич зазначає "Грунтуючись на результатах досліджень монетарних пост кейнсіанців, можна стверджувати: таке явище, як нестабільність фінансового ринку, має ендегенний характер, саме тому неможливо забезпечити "точне" регулювання капіталістичного господарства, котре базується на активному використанні ринку фінансових інструментів. За таких умов державі залишається тільки реалізувати гнучку економічну політику, яка допускати можливість різних "режимів" функціонування економіки в межах існуючої інституційної структури та врахувати фактори її внутрішньої дестабілізації, що дасть змогу значно більше наблизитися до стану, який характеризується повною зайнятістю, стабільністю ринкових цін і сталим економічним розвитком". Вчений підкреслює, що "фінансовий ринок, з одного боку, є невід'ємною складовою будь-якої ринкової економічної системи, а з другого, за певних умов, – може виступати фактором поширення кризових тенденцій в економіці, створюючи постійну загрозу стабільності як національних, так і світових економічних систем. Усе це вказує на необхідність ефективного регулювання фінансового ринку державою, й передусім дієвого контролю діяльності його професійних учасників – фінансових інститутів" [6, С.12].

Наголошуючи на важливості участі держави у реалізації бюджетної політики, І. О. Лютий зазначає: "Саме криза створює об'єктивні передумови для якісних змін в економіці та суспільно-політичному житті країни, визначаючи необхідність реформ, реструктуризації економіки на основі інноваційних процесів і новітніх технологій. За такого підходу бюджетна політика – це не тільки планування перерозподілу фінансових ресурсів через бюджетний механізм, це насамперед фінансування пріоритетів і проектів інноваційного спрямування на декілька бюджетних періодів. Саме інноваційний розвиток економіки, технологічний цикл реалізації загальнодержавних проектів упродовж ряду бюджетних періодів об'єктивно визначає потребу в розробці й реалізації кожним урядом загальнодержавної бюджетної стратегії" [7, С.16].

Внаслідок світової кризи 2008 – 2009 рр. більшість країн знову зіткнулася з проблемою зростання дефіциту державного бюджету, при цьому не всі економісти підтримують політику жорсткої бюджетної консолідації. Наприклад, Дж. Е. Стігліц зазначає: "Внаслідок труднощів відновлення глобальної економіки будь-яке скорочення видатків та збільшення податків неминуче призведе до ще більшого уповільнення росту економіки, в результаті чого більшість країн може опинитися у стані рецесії". "Якщо ми не повернемося до основних принципів кейнсіанської економічної теорії, то світ приречений на довготривалий спад" [2, С.353 – 355]. На його думку, зростання дефіциту бюджету та державних запитань на його покриття не впливатимуть на розміри інфляції, якщо на таку ж суму (рівну сумі державних запозичень) знизяться податки [8].

В. Бьюітер також допускає наявність контрциклічного дефіциту у кризові періоди, пояснюючи це тим, що контрциклічний дефіцит поглинає приватні заощадження або монетизується у короткостроковому періоді, але не зменшує нагромадження капіталу у довгостроковому. Крім того, він зауважує, що при проведенні послідовної контрциклічної фіскальної політики не виникає тенденції до зростання державного боргу та його співвідношення до ВВП [8].

В економічній науці виділяють три основні концептуальні підходи до бюджетної збалансованості: щорічного балансування, балансування протягом економічного циклу та "функціональних фінансів".

Таке неоднозначне трактування поняття "дефіцит бюджету" в економічній науці та наявність кардинально протилежних поглядів щодо його доцільності пов'язане з тим, що бюджетний дефіцит є багатограним явищем, в якому поєднуються як позитивні, так і негативні сторони. Тим не менш, дефіцит бюджету є невід'ємною складовою бюджетної політики держави (Табл.1).

Використання бюджетного дефіциту як інструменту бюджетного регулювання дозволяє у короткостроковій перспективі під час спаду та депресії стимулювати економічне зростання та прискорити вихід із кризи, тоді як у середньо- та довгостроковому періоді може призвести до кардинально протилежних наслідків.

Обґрунтування доцільності зведення бюджету із дефіцитом та визначення безпечного його рівня здійснюється за такими основними критеріями, як розміри дефіциту бюджету; доступні джерела його фінансування; напрям спрямування бюджетних видатків, фаза економічного циклу.

Таблиця 1. Позитивні та негативні сторони дефіциту бюджету

Позитивні сторони та наслідки зведення бюджету з дефіцитом	Негативні наслідки та загрози надмірних обсягів бюджетних дефіцитів
<p>Інструмент стимулювання економічного розвитку – в умовах неповного використання факторів виробництва дефіцитне фінансування державних інвестицій сприяє зростанню ВВП та приватних інвестицій (через вплив бюджетно-податкової політики на сукупний попит).</p>	<p>Індикатор розширення масштабів діяльності держави – витіснення приватних інвестицій державними внаслідок різкого підвищення процентних ставок або заміщення приватного кредиту державним.</p>
<p>Інструмент державного контрциклічного регулювання (антикризової політики держави) – у фазі спаду тимчасове зниження податків, що поширюється на все населення, послаблює зниження особистих доходів та споживчих витрат, стимулює сукупний попит. – надання податкових пільг інвестиційного спрямування стимулює відновлення економічного зростання; – стимулювання витратів через ефект мультиплікатора сприяє поживленню економічної активності, розвитку суміжних галузей, створенню нових робочих місць, підвищенню споживчого попиту, відновленню економічного зростання; – зростання дефіциту бюджету та державних запозичень на його покриття не впливатимуть на розміри інфляції, якщо на таку ж суму (рівну сумі державних запозичень) знизяться податки; – контрциклічний дефіцит поглинає приватні заощадження (монетизується) у короткостроковому періоді, не зменшуючи нагромадження капіталу у довгостроковому.</p>	<p>Фактор зростання ризиків економічної діяльності та макроекономічної нестабільності – збільшення обсягів зовнішніх запозичень та зростання зовнішнього боргу; – збільшення кількості короткострокових фінансових операцій порівняно із середньо- та довгостроковими операціями; – зменшення обсягів інвестицій в економіку, зниження рівня виробництва, уповільнення темпів економічного зростання; – від'ємне сальдо торговельного балансу; – погіршення інвестиційної привабливості країни; – зростання інфляції як результат випуску в обіг додаткових грошей, або внаслідок збільшення витратів бюджету на соціальні виплати, тощо.</p>

Джерело: [8, С.235 – 236]

Сьогодні більшість економістів вже не відносять дефіцит бюджету до категорії надзвичайних фінансових явищ. У період після другої світової війни і по сьогоднішній день зведення бюджету з дефіцитом характерне для більшості країн світу, у тому числі країн з розвинутою ринковою економікою. Внаслідок світової фінансової кризи у всіх, без виключення, країн мало місце різке зростання бюджетних дефіцитів (рис.1).

Більше того, країни з розвинутою економікою сьогодні демонструють значно вищі показники зростання дефіцитів, ніж країни з ринком, що формується. У провідних країнах світу відзначається історичний максимум (за післявоєнний період) рівнів бюджетних дефіцитів та державних боргів.

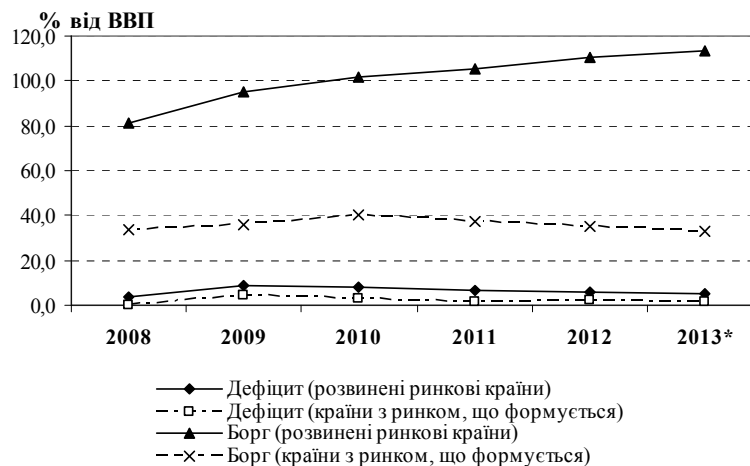

Рис. 1. Динаміка зростання бюджетних дефіцитів та боргів країн з ринковою економікою і країн з ринком, що формується, у % до ВВП

Джерело: [9]

Розміри бюджетних дефіцитів значно перевищують безпечні рівні, встановлені Маастрихтським договором у 1992 році та Пактом про стабільність та економічне зростання, підписаним у 1997 році, згідно з якими бюджетний дефіцит країни-члена ЄС не може перевищувати 3 % ВВП, а державний борг – 60 % ВВП. Але, не дивлячись на досягнення домовленостей 15 вересня 2011 року у Страсбурзі щодо посилення вимог до Європейського Пакту стабільності та бюджетної дисципліни, зважаючи на значні розміри накопичених державних боргів, досягти передкризового рівня дефіцитів було досить важко.

Аналіз антикризових заходів більшості країн світу у 2008 – 2009 рр. свідчить про те, що пріоритет надавався заходам, спрямованим на уповільнення економічної рецесії, та стимулюванню існуючого, хоча й обмеженого економічного росту. На фоні глобальної кризи ризику зростання бюджетного дефіциту за рахунок збільшення державного боргу, втрати інвестиційної привабливості держави в цілому, висування можливих санкцій до країн ЄС, внаслідок перевищення безпечних рівнів бюджетного дефіциту, уряди країн вважали менш суттєвими [10, С.22].

Зниження ділової активності під час кризи спричинило значне зниження доходів, при цьому більшість країн

також збільшили видатки на підтримку своїх економік, зросли бюджетні дефіцити. Зростання бюджетних дефіцитів країн з розвинутою економікою склало в середньому близько 8 п. п., з 1% від ВВП у 2007 році до майже 9% від ВВП у 2009 році. У таких країнах, як Великобританія, Греція, Ірландія, Ісландія, Іспанія, США та Японія, дефіцит перевищив 10% від ВВП. У 2010 році сальдо бюджетів країн з розвинутою економікою погіршилося ще й внаслідок наявності недоліків у системі збору доходів, розширення стимулюючих заходів (Німеччині, США), значного обсягу оборонних видатків (США). Ситуація ускладнюється ще й тим, що старіння населення у більшості країн та глобальні екологічні проблеми спричинюють додатковий тиск на державні фінанси.

Зростання дефіцитів відповідно призвело до збільшення існуючих у більшості країн боргів. Разом з тим, не можна зводити причини зростання боргів тільки до наслідків фінансової кризи. Таке зростання є не стільки наслідком реалізації державних антикризових заходів, скільки слабкою бюджетно-податковою політикою у попередні роки. Причинами такого різкого зростання боргів були як наслідки кризи, до яких можна віднести зниження рівня доходів та обсягів виробництва, падіння завищених цін активів, застосування контрциклічних заходів бюджетно-стимулювання, так і накопичені до кризи борги.

Державні борги зростали не тільки у важкі часи, не зменшувались вони й у більш сприятливі періоди. В середині 2000-х років реакцією деяких країн на динамічне економічне зростання та збільшення обсягів податкових надходжень було зниження податків та зростання видатків на заробітну плату, трансфертні платежі, включаючи пенсії, тощо. Причиною такого послаблення бюджетної дисципліни було покращення бюджетного сальдо, що мало тимчасовий характер та не могло тривати вічно.

У країнах з ринком, що формується, рівень державних боргів значно менший, ніж у розвинутих країнах. Але слід враховувати і те, що для них і допустимі межі боргу теж нижчі, оскільки їх можливість отримувати доходи обмежені мінливістю податкової бази та значним обсягом неофіційного сектору економіки, що випадає з-під оподаткування, а також низькою спроможністю фінансових ринків таких країн поглинати значні обсяги державних боргових зобов'язань. Країни з ринком, що формується, уразливі й перед вторинними ефектами, викликаними проблемами державної заборгованості країн з розвинутою економікою, та можуть зіткнутися із труднощами у рефінансуванні існуючого боргу при настанні строків його погашення. Раніше у світовій практиці широко практикувалося встановлення таких максимальних рівнів боргів, як 60% від ВВП – для країн з розвинутою економікою та 40% від ВВП – для країн з ринком, що розвивається, оскільки вони знаходяться у зоні більшого ризику. Сьогодні за рівнем боргу країни умовно поділяють на три групи: країни, що перебувають в "зеленій зоні" (рівень боргу – до 60% ВВП), країни "жовтої зони" (рівень боргу – від 60% до 80% ВВП), країни "червоної зони", рівень боргу яких перевищує 80% ВВП. До країн "зеленої зони" відносять країни Балтії та Східної Європи, які переважно є новими членами Європейського союзу. Такі країни могли собі дозволити застосування стимулюючих та підтримуючих бюджетно-податкових заходів у кризовий період. Разом з тим, це не означає, що їх фіскальний простір є безмежним. Надмірне та необґрунтоване розширення видаткової частини бюджету таких країн, зростання дефіциту та боргів може призвести до їх швидкого переходу в групу країн з підвищеним борговим ризиком (країни "жовтої зони"). Прикладом цього є Іспанія, яка з 2007 року дуже швидко нарощувала борги та вже в 2010 – 2011 рр.

опинилася в групі країн "жовтої зони". Країни, які вже мали значні борги до кризи, були змушені проводити жорстку політику бюджетної консолідації, що уповільнило їх вихід з рецесії, але подальше нарощування боргів загрожувало їм дефолтом.

У 2009 – 2012 рр. бюджетно-податкова політика у багатьох країнах мала проциклічний характер, що спричинило відсутністю більш-менш дешевого додаткового фінансування. Країни змушені приймати нові заходи бюджетної консолідації з метою виконання цільових показників дефіциту бюджету, замість того, щоб надати можливість спрацювати автоматичним стабілізаторам. Уряди більшості країн з метою скорочення державного боргу та дефіциту здійснювали заходи, спрямовані на консолідацію державних фінансів (скорочення видатків та/або підвищення податків), крім США та Японії, які незважаючи на значні обсяги бюджетних дефіцитів та боргів у 2012 році продовжували здійснювати заходи бюджетного стимулювання. Головними недоліками бюджетної консолідації є зниження доходів у короткостроковому періоді (найбільші втрати несуть ті, хто отримує заробітну плату), а також підвищення рівня безробіття, зокрема, довгострокового. Крім того, слід враховувати, що бюджетний дефіцит (профіцит) є не тільки результатом проведення тієї чи іншої бюджетної політики, а й впливу тимчасових короткострокових або довгострокових економічних факторів.

Висновки. Проаналізувавши досвід країн щодо балансування бюджету в умовах кризи можна зробити наступні висновки, які будуть корисними і для України. По-перше, антикризова політика держави буде ефективною лише у тому разі, якщо здійснюватиметься з урахуванням усіх факторів і особливостей національної економіки. По-друге, з метою пом'якшення циклічних коливань має розроблятися бюджетно-податкова політика держави, що відповідатиме кожній фазі економічного циклу з чітким розмежуванням її заходів у короткостроковому, середньо- та довгостроковому періоді. По-третє, використання бюджетного дефіциту як інструменту бюджетного регулювання у короткостроковому періоді стимулює зростання та прискорює вихід із кризи. По-четверте, бюджетна дисципліна має доповнюватися заходами, спрямованими на стимулювання економіки. У разі обмеженості наявних фінансових ресурсів та залучення додаткових, застосування стимулюючих та підтримуючих антикризових заходів бюджетно-податкової політики має доповнюватися компенсаторними заходами. По-п'яте, здійснюючи бюджетну консолідацію необхідно враховувати не тільки її потенційні довгострокові переваги, але й негативний вплив на економічне зростання та зайнятість населення у коротко- та середньостроковому періоді. По-шосте, проведення структурних реформ, на відміну від використання тимчасових сприятливих умов, є складним та тривалим процесом, але й більш результативним та сприятливим для бюджетної консолідації у довгостроковому періоді.

Список використаних джерел

1. Самуельсон П. Макроекономіка [Текст]: пер. з англ. / П. Самуельсон, В. Нордгауз. – К.: Основи, 1995. – 544 с.
2. Стиглиц Дж. Е. Крутое пике: Америка и новый экономический порядок после глобального кризиса [текст] / Стиглиц Джозеф; [пер. с англ. В. Лопатка]. – М.: Эксмо, 2011. – 512 с.
3. Скидельски Р. Кейнс. Возвращение Мастера [текст] / Роберт Скидельски; пер. с англ. О. Левченко; [Науч. ред. О.Замулин]. – М.: ООО "Юнайтед Пресс", 2011. – 253 с.
4. Стиглиц Джозеф Е. Економіка державного сектора [текст] Пер. з англ. / А. Олійник, Р. Скільський. – К.: Основи, 1998. – 854 с.
5. Масгрейв Ричард А. Государственные финансы: теория и практика [Текст]: пер. з англ. / Масгрейв Ричард А., Масгрейв Петти Б. – М.: Бизнес Атлас, 2009. – 716 с.
6. Базилевич В.Д. Развитие финансового рынка в современных условиях [текст] / В.Д. Базилевич // Финансы Украины. – 2009. – №12. – С.5 – 12.

7. Лютий І.О. Теоретико – методологічні засади бюджетної політики держави [текст] / І.О. Лютий //Фінанси України. – 2009. – №12. – С.13 – 19.

8. Зимовець В.В. Державна фінансова політика економічного розвитку [Текст]: [монографія] / Зимовець В.В.; НАН України; Ін-т екон. та прогноз. – К, 2010. – 356 с.

9. Taking Stock. A Progress Report on Fiscal Adjustment [Електронний ресурс] / Fiscal monitor. International Monetary Fund [сайт]. –

October 2012. – Режим доступу: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fm/2012/02/fmindex.htm>. – Назва з екрана.

10. Налоговая политика и пути выхода из кризиса [Електронний ресурс] / [Адигова Ф.Ф., Анищенко А.В., Болдинова Е.С. и др.]; под ред. д.е.н., проф. Д.Г. Черника. – М., 2009. – 320 с. – Режим доступу: <http://www.palata-nk.ru/php/content.php?id=1941>. – Назва з екрана.

Стаття надійшла до редакції 15.03.13

А. Дышлева, асп.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

БАЛАНСИРОВАНИЕ БЮДЖЕТА

В КОНТЕКСТЕ РЕАЛИЗАЦИИ АНТИКРИЗИСНОЙ ПОЛИТИКИ ГОСУДАРСТВА

Исследован зарубежный опыт балансирования бюджета в условиях кризиса. Проанализированы научные подходы к обеспечению бюджетной сбалансированности. Представлены предложения относительно реализации антикризисных мер бюджетно-налоговой политики в Украине.

Ключевые слова: дефицит бюджета, антикризисные меры бюджетно-налоговой политики, консолидация бюджетов, антикризисная бюджетно-налоговая политика в краткосрочном периоде, антикризисная бюджетно-налоговая политика в долгосрочном периоде.

A. Dyshleva, post graduate student
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

THE NATIONAL BUDGET BALANCING IN THE CONTEXT OF GOVERNMENTAL ANTIRECESSIONARY POLICY

The paper considers international experience of balancing national budget under crisis conditions. Scientific approaches to achieving fiscal balance are examined. Some proposals are put forward to undertake anti-crisis activities as to fiscal policy in Ukraine.

Keywords: fiscal deficit, antirecessionary fiscal measures, fiscal consolidation, antirecessionary fiscal policy in a short term, antirecessionary fiscal policy in a long term.

УДК 331.15

А. Козенко, асп.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ЕТАПИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ВЕРТИКАЛЬНОГО ФІНАНСОВОГО ВИРІВНЮВАННЯ В УКРАЇНІ

В статті проаналізовано проблематику формування і розвитку вертикального фінансового вирівнювання в контексті процесів, що розпочалися після набуття Україною суверенітету. Виявлено основні етапи і тенденції розвитку вертикального фінансового вирівнювання в Україні. З урахуванням цього сформульовано пропозиції щодо основних шляхів подальшого реформування системи вертикального фінансового вирівнювання в Україні в контексті переходу її до ринкової економіки, узгодження бюджетного законодавства країни із законодавством про організацію виконавчої влади і місцевого самоврядування та іншими законами, що визначають їх функції.

Ключові слова: міжбюджетні відносини, вертикальне фінансове вирівнювання, місцеві бюджети.

Постановка проблеми. Після здобуття Україною незалежності перед владою України постало чимало завдань серед яких було завдання сформувати та систему міжбюджетних відносин в Україні. Ці відносини відіграють значну роль у соціально-економічній політиці України, її державній та регіональній політиці, вплинули на характер відносин центру і регіонів.

Протягом 1900-х рр. в Україні почала формуватися система вертикального фінансового вирівнювання, яка пройшла декілька етапів за яких нагромадились серйозні проблеми, які потребують розв'язання як в теоретичному, так і практичному плані. Виникли суперечності між функціями, сферами відповідальності місцевих органів влади і фінансовими можливостями їх реалізації. Це розбалансувало бюджетну систему країни, обумовило потребу її реформування і, зокрема, реформування системи вертикального вирівнювання. Саме тому необхідно проаналізувати етапи розвитку системи вертикального вирівнювання, виявити помилки та на цій основі розробити пропозиції для розв'язання даних проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Становлення та розвиток системи вертикального фінансового вирівнювання у своїх працях досліджували такі вітчизняні науковці як Волохова І.С., Луніна І. О., Слухай С.В., Зайчикова В.В., Заброцька О.В., Шишко О.В. та ін.

Невирішені частини загальної проблеми. Формування механізму вертикального фінансового вирівнювання по суті пов'язане з реалізацією закономірностей розвитку бюджетної системи і різним поєднанням прин-

ципів централізму і децентралізму в організації структурних взаємозв'язків різних рівнів влади. Але аналіз наукової літератури свідчить, що не було спроб дослідити систему вертикального фінансового вирівнювання в Україні в контексті її розвитку з набуттям Україною незалежності. При цьому складність оптимізації цих організаційних начал у будь-якій державі пов'язана з відсутністю адекватної теоретичної моделі вертикального фінансового вирівнювання як в плані формування дохідної бази органів місцевої влади, так і адекватного розподілу їх витратних зобов'язань, що обмежують реалізацію функцій держави і органів місцевого самоврядування. Зрештою це загострює фінансові проблеми і дестабілізує розвиток національної господарської системи в умовах економічного підйому і віддаляє перспективу економічного зростання держави.

Метою статті є дослідження етапів розвитку вертикального фінансового вирівнювання в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Після розпаду Радянського Союзу та проголошення України 24 серпня 1991 року незалежної держави, перед владою України постали ряд завдань для формування ефективної бюджетної системи, серед них важливим було створення нової системи вертикального фінансового вирівнювання.

На нашу думку становлення системи вертикального фінансового вирівнювання слід виокремити в три етапи (табл.1).